

strekke heerlijkheid en volkomenheid in 't leven gelijk God 't ons in de Schepping had toebedeeld. Hij verliet in zijn Hemelvaart een onheilzame wereld, die voor hem onbewoonbaar was, doch hij keert straks terug tot een nieuwe aarde onder een nieuwen hemel, die in alles zijn heilig stempel dragen zal.

Dr. A. K.

## „Verwachtinge de belofte des Vaders“.

En als hij met hen vergaderd was, bewijst hij hun, dat zij van Jeruzalem niet scheiden zouden, maar verwachten de belofte des Vaders, die hij, zeide hij, van mij gehoord hebt.

Hand. I: 4.

Lukas, aan wien we het zoo gewichtige boek der Handelingen te danken hebben, was als gesneest steeds nauwkeurig in wat hij bericht, en zoo meldt hij ons aandoende, reeds in het derde vers dat hij neerschreef, hoe de verrezen Heiland gedurende veertig dagen na zijn Verrijzenis zich aan zijn Apostelen en overige discipelen openbaard heeft. Hiermede bedoelt hij natuurlijk niet, dat de Christus gedurende een tijdperk van veertig dagen, elken dag, van den morgen tot den avond, met zijn Apostelen in aanraking was gekomen. Van elders weten we, dat dit er niet naar leek, en dat de Christus slechts op een klein aantal dagen zich met zijn Apostelen onderhield.

Toch hebben die veertig dagen, waarvan Lukas gewaagt, een ernstige betekenis. Ze duiden toch aan, dat er tusschen den dag van Jezus' Verrijzenis, of wilt ge sids zijn eerste ontmoeting met zijn discipelen na zijn Opstanding, en den dag van zijn Hemelvaart een tijdperk van veertig dagen verloop was; juist het cijfer, dat ook wij nog steeds gelden laten. De Hemelvaartdag valt ook bij ons nog steeds op den veertigsten dag na Paschen in, en daarna verlopen dan nogmaals tien dagen om ons naar Pinksteren te leiden, wat alzoo van Jezus' Opstanding tot aan de Pinksteren samen op vijftig dagen doelt.

Let er nu op, hoe in de H. Schrift steeds op alle manier met een vast cijfer, met een gestadig aantal gerekend wordt, en hoe onder deze cijfers het getal van zeven, van twaalf, van veertig, en zoo meer, steeds naar voren dringt. Voor ons blijft het steeds raadselachtig waarom de Heere onze God schier immer met deze op den voorgrond tredende cijfers rekening houdt. Tal van cijfers komen bij zulke berekeningen nimmer voor. Denk maar aan de elf, aan de dertien, aan de zeventien. Zoo dikwijls er in het bestel Gods van cijfers sprake is, zijn 't veelal juist zulke getallen, die wij zouden overslaan. Wij hechten aan het tientalig stelsel, maar zoo is 't in het bestel van den Eeuwige niet. Hier zijn 't juist de drie, de zeven, de twaalf, de veertig en zoover meer, die den kringloop en den saamhang aanduiden en insperken.

En zoo nu is het ook bij Jezus' Hemelvaart. Ook voor de Hemelvaart zien we een vast cijfer intreden, en wel het cijfer van veertig. Nu zou 't ons allicht toeschijnen, alsof voor dat hooge en afgeronde cijfer hier zelfs geen aansluiting aanwezig was. Alle verschijningen samen zouden nog op geen tien dagen beslag leggen. Om wat oorzaak moest nu dit cijfer hier oploopen tot de veertig? Reden wordt ons hiervan ook niet gegeven. Alleen het feit wordt vastgesteld, en wel vastgesteld als een feit, dat in niets van menschelek wilkeur of van aardse gebeurtenissen afhangt, maar dat uitsluitend en eenigzins bepaald door Goddelijke beschikking. Wij zouden zulk een cijfer allicht op twintig of vijf-en-twintig dagen gesteld hebben. En toch mocht dit niet zoo zijn. Het getal der dagen moest volloopen tot de veertig, en zelfs op geen zweem van beweging wordt geduid, uit wat hoofde deze veertig dagen vol moesten worden.

Zulk stiptelijk aanwijzen van menschen, kant, doch van Gods zijde, blijft ons deswege zulk een raadsel, wij wij zoo licht geneigd zijn, zich bij God alles in het eeuwigheidsbegrip te doen verliezen, zoo dat de getallen en cijfers, hoe ook genomen, er feitelijk niets meer toeschijnen te doen. En toch blijkt bij nader inzien, hoe juist deze bewering, alsof de getalcijfers voor God niet met zonden tellen, op een grondvermissing berust. Reeds het Drieënnig-zijn van den Almachtige bewijst het tegendeel, en als ge aan de Schepping toekomt, ziet ge hoe aandoende het zevental wordt ingezet, en zulks zoo beslist, dat alle verder handelen van God met den menschen, Zijnerzijds aan de Drie, en wat de Schepping aangaat aan de Zeven gebonden blijft. Diepinnige geleerden, die in de cijferwereld tot op den bodem doordrongen, gaven ons dan ook op velerlei manier de stellige verzekering, dat in 't Goddelijke zijn en doen steeds ook het wonderbare cijfer meesprekt, ja, dat de eeuwigheid ten slotte niet anders dan met het oog op de cijfers van drie en zeven, en zoo ook van twaalf en veertig, kan begrepen worden. Het eindige en het oneindige staan met elkander krachten den oorsprong der dingen in harmonisch en natuurlijk verband.

Ook wat de getalcijfers betreft, gaat daarom de Christus steeds op den Vader terug. Met beslissende betuiging de Christus het aan zijn jongeren, op 't oogenblik, toen zijn opvaren ten hemel op staanden voet zou intreden: „Het komt u niet toe, te weten de tijden en gelegenheden, die de Vader in zijn eigene macht gesteld heeft.“ Reeds vóór zijn Kruisiging had de Christus zelf het betuigd: „Van dien dag en die ure weet niemand, ook niet de Engelen des hemels, dan mijn Vader alleen.“ Zelfs de Christus zou dien dag en die ure eerst vaststellen kunnen als ze intraden. Voor ons is het eeuwig niets dan een ganschelijk onbepaald begrip, waaraan we geen vaste verwachtingen verbinden kunnen. Als wij ons hooren aanzeggen, dat de ure der eeuwigheid ingaat, dan maakt zulke geen anderen indruk, dan alsof alle onderscheid zelfs van een nu een nu weg viel, en alsof er niet dan een eenduidige gelijkmatigheid van alle dingen zou overblijven. Zoo sterk ontkomt ons zelfs dit besef van het eeuwig, dat we ons giet recht in kunnen denken, hoe in het Vaderhuis het eeuwigheidsintreden en hoe doch ten leste ook dit leven in het Vaderhuis door het laatste oordeel zal worden afgebroken, om eerst over opstanding en oordeel heen in de eeuwig gelukzaligheid van de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel over te leiden.

Het in dan ook ten eenenmale onjuist gerien, alsof de cijfers en getallen alleen bij onze verstelling thuis hoorden, en alsof het denken en

doen van God Drieënnig geheel buiten alle verschil van tijd en buiten alle inderling van eeuwen en jaren omging. Het ligt eenigzins aan onze kortzichtigheid, dat 't ons ondoenlijk schijnt, om, ook als we in het eeuwig ons verplaatsen, nog met getallen en afstanden en onderscheiden cijfers te rekenen.

De Christus sprak het daarom op het oogenblik van zijn Hemelvaart zoo stellig en met zulk een beslissende voor zijn jongeren uit, dat de belofte voor de toekomst „een belofte des Vaders“, en niet een gissing onzerzijds was, ja, dat de Christus zelf de komst van de ure, waarin die belofte verwezenlijkt zou worden, van den Vader moest inwachten. Het kon daarom niet anders zijn, dan het „verwachten van de belofte des Vaders“, die hij, zoo voegde Jezus er aan toe, van mij gehoord hebt. Aan de jongeren kwam het niet toe, die ure te kennen. De Christus zelf kon wel profeteren, dat die ure nu komende en reeds nabij was, maar over hetzelve van die ure zou de Vader beschikken, en aan de jongeren vooral kwam het in 't minst niet toe, te weten de tijden en gelegenheden, die de Vader in zijn eigen macht gesteld heeft.

In het eeuwig doen Gods was ook de beschikking over al het bijzondere opgenomen. De eeuwigheid zou zich in 't minst niet in vage algemeenheden verliezen, die steeds en onveranderlijk zich zelf gelijk zouden blijven. Wat voor ons de wisseling van tijden en toestanden is, vloet voor ons voort uit Gods heilige, alomvattende beschikking. Het onderscheid tusschen onze voorstelling en de wezenheid der dingen gelijk ze in God rust, bestaat alleen hierin, dat wij het eeuwig niet met het bijzondere tot hooger eenheid kunnen samenvoegen. Wat eeuwig is, mist voor ons alle tijdsinbrenging. Voor den Heere onzen God daarentegen is de inderling in het bijzonder toe in zijn eigen dag en ure toe het uit Hem zelf opwellende. Het eeuwig is voor den Schepper aller dingen tegelijk het alomvattende en het alles in 't bijzonder van zijn wezen doordringende. Voor ooren beperkt blik is het eeuwig een steeds in zich zelf gelijk blijvend eender; voor den Heere onzen God daarentegen spreekt in het eeuwig zich de rijkste veelvormigheid uit. Onze blik is te beperkt zodat we of alleen het tijdelijk bijzondere of alleen het alles in zich opslurpende eeuwig kunnen genieten. In God daarentegen is het „eeuwig“ de rijkste ontplooiing van al wat in 't bijzondere schitteren kan.

Dr. A. K.

Amsterdam, 23 Mei 1919.

Het tweede bezwaar, dat men heeft tegen de revisie van de Belijdenisschriften om deze uit te breiden en aan te vullen met het oog op de hedendaagsche ketterijen, is niet formeel, maar materieel. Een dergelijke uitbreiding en aanvulling van de Confessie der Kerk, zoo zegt men, kan zeer zeker geoorloofd en plichtmatig wezen, maar de historie der Kerk leert, dat dit dan alleen geschiedt, wanneer in den boezem der Kerk zelf geschiedt over een leerstuk ontstaan is en nu door den strijd over dit dogmatische geschiedt de Kerk genoodzaakt is geworden om hare Belijdenis nader uit te werken. Zoo is aan het opkomen van de ketterij van Arius in de Kerk te danken, dat het Concilie van Nicea het Apostolisch geloofs-symbool heeft uitgebreid om de Godheid van Christus vast te stellen, evenals de bestrijding van de Godheid van den Heilige Geest door de zoogenaamde Pneumatomachten, aan het volgende algemeene Concilie te Constantinopel aanleiding heeft gegeven om in het geloofs-symbool de Godheid van den Heiligen Geest te belijden. Zoo heeft de strijd over de beide naturen van Christus en hun onderlinge verhouding geleid tot de dogmatische beslissingen van het Concilie van Chalcedon. Evenzoo was het de strijd tusschen Augustinus en Pelagius gevoerd over de erfzonde en de genade, die de Afrikaansche Concilies bevestigde over dit punt een uitspraak te doen. Niet één Concilie heeft de Geloofsbelijdenis herzien en uitgebreid met het doel om alle mogelijke ketterijen buiten de Kerk te veroordeelen, wat ook een onbegonnen werk zou wezen, maar het was telkens een worsteling in de Kerk zelf, die tot nadere fixering van het dogma der Kerk leidde. En zoo is het ook in onze Gereformeerde Kerken geschied, want toen de Synode van Dordt in 1618/19 saamkwam om een nadere verklaring te geven van de Artikelen onzer Belijdenis, die over de predestinatie handelden, geschiedde dit nadat eerst in den boezem der Kerk zelf over dit punt strijd was ontstaan. Bestond thans ook in onze Kerken weer een dergelijke dogmatische strijd over verschillende stukken der waarheid, dan zou de Generale Synode zeker geroepen wezen om door uitbreiding van onze Geloofsbelijdenis aan deze geschillen een einde te maken; maar hiervan is gelukkig geen sprake. De ketterijen en afwijkende richtingen, waarop men het oog heeft, wanneer men voor een uitbreiding van de Confessie pleit, schijnen niet in onze Kerken, maar staan daarbuiten. Er kan daarom geen noodzaak voor onze Kerken wezen om met het oog daarop onze Confessie te herzien. Bovendien, al zijn deze ketterijen en afwijkende richtingen wat den vorm betreft nieuw, in haar wezen zijn ze zoo oud als de Christelijke Kerk zelf; en al worden zij in onze Belijdenisschriften niet uitdrukkelijk genoemd en veroordeeld, de positieve uitsluiting van de waarheid, die onze Confessie geeft, is volkomen voldoende om deze ketterijen of ongelooftheorieën te wederstaan. Leert onze Confessie niet duidelijk genoeg de Goddelijke inspiratie van de Heilige Schrift en behoeft ook uitdrukkelijk te worden veroordeeld wat de moderne critiek aangaande de Schrift beweert? Belijden onze Confessie en Catechismus niet de Schepping aller dingen uit niets door de Almacht Gods en is een afzonderlijke bestrijding van de Evolutie-hypothese dus wel noodig?

Ook dit argument nu, dat tegen de revisie der Belijdenisschriften wordt ingebracht, is niet afdoende. Voorreest is het niet juist, dat de Kerk in haar Belijdenis zich alleen heeft uitgesproken over geschillen, die in haar eigen boezem zijn ontstaan; ze heeft wel degelijk ook haar oordeel uitgesproken over dwaalleeringen, die buiten haar waren opgekomen, wanneer deze dwaalleeringen gevaar opleverden voor haar eigen leven. Al kan de Kerk geen oordeel uitspreken over personen die buiten haar gemeenschap staan, ze kan wel geroepen worden om de leerstellingen van deze personen in haar belijdenis te weerspreken op grond van Gods Woord. Zoo hebben de Protestantsche Kerken wel degelijk de leerstellingen der Roomsche Kerk bestreden en veroordeeld in hun Belijdenisschriften; zoo vindt men in onze eigen Confessie meer dan eenmaal een uitvoerige bestrijding en weerlegging van de dwaalleeringen der Anabaptisten; en zoo zijn er ook in de symbolen der Protestantsche Kerken genoeg uitdrukkingen, die tegen het Socianisme gericht zijn, hoewel en de Roomsche Kerk en de Anabaptisten en de Socianen buiten onze Kerken stonden en het volstrekt niet een geschil was in eigen boezem, dat tot de verwerping van hun dwaalleer noopte. De Kerk heeft de Waarheid Gods te belijden niet alleen voor haar eigen kring, maar ook tegenover de wereld om haar heen. Ze staat niet geïsoleerd; ze mag zich niet in haar eigen tenten terugtrekken; zij heeft de wacht te betrekken en te getuigen, wanneer nieuwe ketterijen en dolingen opkomen en de geesten verleiden. En dit is te meer haar plicht en roeping, omdat de leden der Kerk anders ongewapend tegenover de verleiding staan, die van zulke nieuw opkomende ketterijen uitgaat. Wat baat het of onze Confessie en onze Catechismus al zeer uitvoerig vraagstukken behandelen als den wederwoord, de opvatting van het Avondmaal van de Lutherse en Roomsche Kerk, de al of niet geoorloofheid om den eed af te leggen, wanneer het opgroeiend geslacht toch minstens evenzeer moet gewapend worden tegen de nieuwere ketterijen en dwaalleeringen, die thans de geesten bekoren? De Roomsche Kerk heeft dan ook veel beter dan de Protestantsche Kerken hare roeping begrepen. Terwijl niet één Protestantsche Kerk haar belijdenis heeft uitgebreid om te getuigen tegen deze nieuwe ketterijen, is het de Paus van Rome geweest, die in tal van Encyclieken deze nieuwe gevaarlijke ketterijen heeft aangetast en daarover zijn oordeel heeft uitgesproken. Ligt daarin geen diep beschamend voorbeeld voor de Protestantsche Kerken?

En evenzoo gaat het niet aan, te zeggen, dat onze Confessie, door positief de groote waarheden der Schrift te belijden, reeds tegenover genoeg biedt tegenover deze nieuwere geestesrichtingen. Reeds vroeger is er door ons op gewezen, dat onze Catechismus, die dan toch het leerboek is voor de jeugd en die de stof levert voor de telken jare terugkerende Catechismusprediking, het leerstuk van de Heilige Schrift, dat thans wel een der voornaamste strijdpunten is, geheel onbesproken laat. Toen onze Catechismus opgesteld werd, was er niemand die aan het gezag der Schrift twijfelde. Het was daarom niet noodig dit punt bij het catechetisch onderwijs en in de Catechismusprediking op den voorgrond te schuiven. Maar gaat het aan, thans wel uitvoerig een bestrijding te leveren van de Paapsche Mis, wel den beelddienst der Roomsche Kerk te bestrijden, wel te handelen over de ubiquiteit van Christus lichaam, maar een zoo cardinaal en alles beheerschend punt als de autoriteit der Schrift in den Catechismus der Kerk onvermeld te laten? Is de Kerk zelf aldus geen oorzaak, wanneer allerlei dwaalbegrippen over de Schrift in de gemeente binnensluipen? En ook al is het waar, dat ten opzichte van andere vraagstukken zeker in onze Confessie en Catechismus wel enkele uitspraken te vinden zijn, waarmede de nieuwere dwalingen bestreden kunnen worden, — heeft de Kerk dan geen roeping om juist met het oog op den nieuwen vorm, waarin deze dwalingen zich voordoen, haar waarschuwend stem te laten hooren? Er wordt geklaagd over verslapping van het dogmatische bewustzijn, over allerlei verkeerde invloeden, die vooral bij het opkomend geslacht zich gelden doen. Ligt niet een der oorzaken van dit kwaad daarin, dat de Kerk stil blijft staan bij een Belijdenis, die wel zich uitsprekt over de dogmatische vraagstukken, welke drie eeuwen geleden aan de orde waren, maar geen beslissend antwoord geeft op de groote vragen, die het leven van dezen tijd aan de orde stelt?

## Een geweldvrede.

Wie door de schoone beloften van Amerika's president verleid, gehoopt mocht hebben, dat de vrede, die te Parijs gecedeerd zou worden, een vrede zou wezen op recht gegrond en die tot verzoening der volkeren kon leiden, zal wel bitter ontgoocheld zijn.

Want het Vredetractaat, dat aan de Duitsche afgevaardigden overhandigd is, is wel de meest brutale geweldvrede, die nog ooit aan een volk is opgelegd. Er is dan ook in alle neutrale landen een kreet van verontwaardiging over dit vredetractaat opgegaan, en gelukkig, dat ook in Engeland en Amerika althans de beter denkende geesten een zeer ernstig protest tegen dezen geweldvrede hebben doen hooren.

Er kan dan ook geen oogenblik twijfel over wezen of deze vrede is in lijnrechte tegenspraak met de veertien punten door Wilson opgesteld. Hoe Wilson toch zijn naam onder dit vredetractaat heeft kunnen zetten, is een psychologisch raadsel, wanneer men althans niet aannemen wil, dat

deze veertien punten niet anders waren dan schoonschijnende leuzen om de publieke opinie te misleiden. Maar hoe dit ook zijn moge, nu Duitsland alleen op voorwaarde, dat deze veertien punten aan den vrede ten grondslag zouden worden gelegd, de wapenen neerlegde en in goed vertrouwen op het woord van Wilson zich zelf van de mogelijkheid beroofde om langer verzet met de wapenen te bieden, is het wel een der ergste vergripen tegen de heiligheld van het gegeven woord, dat de overwinnaars aldus van hun overmacht gebruik maken willen om Duitsland een vrede op te leggen, die met deze veertien punten niets gemeen heeft.

Tegen zulk een woordbreuk moet door elke Christelijke consciëtie worden geprotesteerd.

Doch niet alleen daarom gaat ons protest tegen dezen geweldvrede uit, maar niet minder omdat de bedoeling van dezen vrede geen andere is dan om Duitsland te vernietigen als Staat en het Deutsche volk voor de keuze te stellen of om uitgehongerd te worden en tot anarchie te vervallen of om werklaven te worden van de geassocieerde Mogendheden.

Tegen de slavernij, toen het neger-volken gold, is heel Europa en Amerika in verzet gekomen. Men voelde zoo diep, hoe zulk een slavernij den naar Gods beeld geschapen mensch onwaardig was.

Thans wil men niet een negervolk, maar een Christenvolk, een der machtigste cultuurvolken, tot zulk een slavernij veroordeelen.

Hoe zwaar de schuld van Duitsland ook moge wezen en hoe rechtvaardig de boete moge zijn, die het daarom wordt opgelegd, tegen zulk een vonnis, dat erger is dan de doodstraf, komt het menschelek hart in verzet.

Uit zulk een vrede kan niet anders voortkomen dan de bitterste ellende voor Europa en voor heel de wereld. Er wordt een haat en een bitterheid door gezaaid, die den schriklijksten oogst zal opleveren. Zulk een vrede brengt een oordeel Gods met zich mede over de geweldhebbers. Want wat onrecht is, kan niet bestaan.

## Niet kiesch.

De Wachter komt nogmaals terug op wat we over Dr. Jansen's uitreden uit onze Kerken schreven. Ze meent haar tegenpraak te moeten handhaven en voert daarvoor allerlei bijzonderheden aan. We zullen op dezen weg haar niet volgen. Het schijnt ons weinig kiesch, wanneer een predikant uit eigen overtuiging het ambt in onze Kerken heeft neergelegd, nog achteraf allerlei onaangenaamheden aan zijn adres te zeggen.

Bovendien doen deze bijzonderheden, waarvan we de waarheid in 't midden laten, niets aan de zaak zelf af of toe. Beweerde, dat Dr. Jansen zijn ambt niet vrijwillig had neergelegd, maar dat hij door de Classis uit zijn ambt gezet was. En tegen die voorstelling kwamen we op. Zij is door en door onwaar. Er was noch van schorsing noch van afzetting sprake, toen Dr. Jansen na ernstig beraad de verklaring bij den Kerkeraad indiende, dat hij zijn ambt neerlegde, omdat hij zelf tot de overtuiging was gekomen, dat hij met zijn opvatting van de Schrift niet langer predikant in onze Kerken blijven kon. Welke invloeden daarbij op Dr. Jansen hebben gewerkt, voegt ons niet in de pers publiek te bespreken. Het heeft hem een bangen strijd gekost, voordat hij tot dit inzicht kwam, ook omdat hij onze Kerken liefhad en wist wat het neerleggen van het ambt hem kosten zou. Maar toen hij tot de overtuiging was gekomen, dat hij met de belijdenis onzer Kerken in strijd was, heeft hij niet langer gearzeld tot deze daad te komen. En deze daad hebben we in hem geprezen, en we doen dat nog. Het is eerlijker de Kerk, met wier Belijdenis men het niet eens is, te verlaten, dan met allerlei uitvluchten en schoonschijnende redeneeringen zich in de Kerk te willen handhaven om daar onder bedekte termen voor een beginsel propaganda te maken, dat met de levensovertuiging der Kerk in strijd is, zooals zoo menigmaal helaas in de Kerk is geschied.

Dat we overigens het feit zelf bevreemden, dat een predikant onzer Kerken aldus van het geloof aan de autoriteit der Schrift is afgeweken, behoeft wel niet gezegd te worden, evenmin als dat we het waardeeren, dat de Kerkeraad en Classis terstond maatregelen hebben genomen om de propaganda voor deze afwijkende meeningen te keeren.

Maar daarover gaat het niet. Wel hierover, of wie met de Belijdenis zijner Kerk in strijd komt, niet het eerlijkt handelt, met zelf deze Kerk te verlaten, in plaats van in de Kerk zich te willen handhaven.

En in dat opzicht meenen we, dat Dr. Jansen den eenigen eerlijken en ridderlijken weg heeft bewandeld.

## Het conflict te Middelburg.

Hoewel we in 't algemeen van oordeel zijn, dat de kerkelijke pers zich liever niet te veel mengen moet in kerkelijke procedures, omdat daardoor de bewegingsvrijheid onzer Kerken licht belemmerd kan worden en het niet de taak is van de Pers, maar van de meerdere vergaderingen, om wat verkeerd is, weer in rechte sporen te leiden, toch mag, nu het conflict te Middelburg tot zulk een gerucht makende zaak geworden is, een enkel woord ook onzerzijds niet achterwege blijven.

Een oordeel of de schorsing, die de Classis Walcheren over Ds. Netelenbos uitsprak, juist is geweest, kan natuurlijk eers geveld worden, wanneer het besluit van de Classis in extenso voor ons ligt.

Thans kan alleen worden afgegaan op wat in de pers desdaagse bekend werd gemaakt.

En dan kan de indruk niet anders wezen, dan dat de daad der Classis, om het zacht uit te drukken, niet in overeenstemming is met de beginselen van ons Gereformeerd Kerkrecht.

Een schorsing van een predikant is altoos een zeer ernstige daad en mag niet geschieden, dan wanneer daarvoor zeer grondige redenen zijn. Welke deze redenen zijn, geeft onze Kerkorde in Artikel 80 aan, en dat deze redenen hier niet aanwezig waren, blijkt de Classis zelf wel te hebben ingezien, waar zij verklaarde, dat zij met deze schorsing geen kerkelijke censuur bedoelde, maar alleen een preventieve maatregel wilde nemen. Nog daargelaten nu, dat een schorsing, die geen censuur is, door ons Kerkrecht niet gekend wordt, schijnt het ons ook uiterst bedenkelijk om schorsing uit te spreken niet wegens feiten, die hebben plaats gevonden, maar alleen om verkeerde dingen te voorkomen.

Dat de Kerkeraad van Middelburg onder deze omstandigheden aan dit besluit geen uitvoering gaf, is dan ook te begrijpen. Trouwens, Art. 79 draagt de taak om te beoordeelen of een predikant moet geschorst worden, niet aan de Classis, maar aan den Kerkeraad op. En de Classis had een dergelijke schorsing niet mogen uitspreken, zonder zich verzekerd te hebben dat de Kerkeraad hierin medeging. Nu werd een conflict in het leven geroepen, dat op ieder, die onze Gereformeerde Kerken liefheeft, niet anders dan een zeer pijnlijken indruk zal maken.

We hopen daarom, dat deze zaak spoedig op een bevredigende wijze zal worden opgelost. Het beste zou wezen, wanneer de Kerkeraad en de Classis de betingding van dit geschil opdroegen aan de Provinciale Synode.

## Is de Hervormde Kerk een schijnkerk?

XXII.

Is hiermede aangetoond, hoe ook bij onze beschouwing van de Hervormde Kerk het goed recht van de Separatie van 1834 en van de Doleantie van 1886 wel degelijk door ons gehandhaafd wordt, zoo komen wij thans tot de tweede vraag, die niet een historisch geding, maar een bij uitstek praktische kwestie geldt, of de Gereformeerden in de Hervormde Kerk, die tot inzicht zijn gekomen van de zeer ernstige gebreken, die deze Kerk aankleven, het recht hebben daarom deze Kerk te verlaten en zich bij de Gereformeerde Kerken aan te sluiten?

Dat recht, zegt men, zou ontwisfelbaar vast staan, wanneer ge verklaren durft, dat de Hervormde Kerk een valsche Kerk is geworden of zelfs geheel heeft opgehouden een Christelijke Kerk te zijn, want dan zegt onze Confessie duidelijk genoeg, dat het de plicht der geloovigen is, om zich van de valsche Kerk af te scheiden en bij de ware Kerk zich te voegen. Maar wanneer ge zelf verklaart, dat deze absolute tegenstelling hier niet opgaat; dat in de Hervormde Kerk wel degelijk nog een deel van de Christelijke Kerk gevonden wordt; mag een geloovige zich dan wel van deze Kerk afscheiden om zich te voegen bij een andere Kerk, ook al is deze zuiverder in leer en kerkrichting?

Te meer klemt deze vraag, omdat er bij de Afscheiding van 1834 en bij de Doleantie van 1886 met nadruk op gewezen is, dat men zich niet eigenmachtig en eigenwillig van de Kerk, waartoe men behoorde, afscheidde, maar dit noodgedwongen deed, omdat men uit deze Kerk gebannen en uitgezet werd. Thans echter is van zulk een uitbanning en uitzetting geen sprake. En heeft men dan zonder zulk een nitbanningsvonnis wel het recht om de bestaande Kerk, waartoe men behoort, te verlaten en tot een andere Kerk over te gaan?

Ook deze vraag moet besproken worden. Ze is van belang niet alleen met het oog op de Gereformeerde broeders in de Hervormde Kerk, voor wie dit een consciëntievraag is, maar evenzeer met het oog op onze eigen Kerken. Mogen we de broeders die in de Hervormde Kerk zijn, vermanen om tot onze Kerken over te komen, of moeten we hen alleen opwekken om in de Hervormde Kerk hun plicht te doen? En nog sterker, indien zulk een overgang van Kerk naar Kerk een ongeoorloofde daad is, mogen onze Kerken zulke „overloopers“ dan wel ontvangen en moet niet veeleer de overgang tot onze Kerken hun worden geweigerd?

Om op deze vraag het juiste antwoord te geven, dient er wel onderscheid te worden gemaakt tusschen ene separatie, waardoor een scheuring in de Kerk ontstaat en instituut tegenover instituut komt te staan, en de separatie, waardoor men zich van een bestaand instituut afscheidt om zich bij een ander, reeds bestaand instituut der Kerk te voegen. In het eerste geval breekt men de bestaande eenheid der Kerk en maakt men, dat er nu voortaan twee Kerken naast elkander komen te staan. In het tweede geval is hiervan geen sprake; de gedeeldheid der Kerk is er, en men verlaat alleen de ene Kerk om zich bij de andere te voegen.

Wat nu het eerste geval betreft, zoo spreekt het wel van zelf, dat men hiertoe alleen mag overgaan, wanneer men daartoe door de Kerk, waartoe men behoort, gedwongen wordt, omdat deze Kerk u dwingen wil te doen wat met Gods Woord in strijd is, of u bant uit haar midden, omdat gij trouw aan den Koning der Kerk zijt. Zoo heeft Luther niet eigenmachtig zich van de

bestaande Kerk af gescheiden, maar eerst nadat hij had gedaan. En der Afscheiding der leiders der gehoorzaamheid toen de Synode had. Dr. A. K. een publicatie, toen hij verliet. Hervormde Kerk van had afgescheiden. De eenheid der terecht omerk over de ware reformeeren, en boven de eenheid havig van de pijnlijk en sijn eenheid der K neer de keuze de eenheid der geven of ter eenheid der K de keuze voor achtig zijn. De de eenheid der

Maar al zal flet, waarbij de reput om de het ten slotte gekomen is, be moed vinden o te lateo, zoode broken is en n ontstaan zijn, te staan en hee bij welke van a zal. Al heeft lheid aan den hij door den P toch heeft hij voo anderen g toen de mach Kerk uitgegaa van alle geloof hierarchie te b sche Kerk over tot reformatie zal wel nieman inzicht is gekel deze Kerk aan wanneer hij t overgaat. Over Kerk tot een a neer men met beter gehandl oorloofd.

Er is dan o dat hetzij door hetzij door de Gereformeerden gezegd is: ge t Kerk niet afse wij den strijd t toe gestreden Kerk gebannen juist om tekeeren dat in de Her een deel der C verder openbar de Synodale h zeer van hen d Gereformeerden zich nu bij de Kerken te voe gold van het de reformatie te dat dit ook voor die van onze K met nadruk u Knuyper op de Amsterdam geb vrees bij hem, lijke Gereform deutsche Geref groep waren s zou, dat nu het de Gereformeer Kerk vergeten op, dat de str moest; dat het niet ten einde l ter dege ter ha dat we een str en veroveren wel, zoalng v erfelijk des H eenzeldse Banie Een doel, dat „wanneer wij op de lange ja onder de hiera koorden van e liefde.“

Trouwens, he der Kerk, om komt, dat een de Belijdenis, de handhaving t te sluiten, is we betwist. Luther hebben elkande van de tegenst en een ware l wezen; de Lut een ware K Gereformeerde. oordeelen, dat iemand, die eer behoorde, ma de Gereformeer lidenis had, to beantwoordde V ons op zijn g vraag, of het ge volmaakte naar over te gaan, h waartoe men be ook al nemen het Christendor wanneer daa een Kerk uit d dwalogen veele dat er hoop is worden. Zoo is afgekeurd door uit de Luther